

30.9.2009

Dnro 543/4/07

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Anu Rita

VANKILAN MENETTELY VALVOMATTOMIEN TAPAAMISTEN EPÄÄMISESSÄ

1 KANTELU

Kantelija pyysi eduskunnan oikeusasiamiehelle 12.2.2007 osoittamassaan kirjoituksessa tutkimaan - - vankilan menettelyä valvomattomien tapaamisten epäamisessä. Kantelija kertoi, ettei hänelle ja hänen - - - vankilassa vankeusrangaistusta suorittavalle puolisolleen A:lle ole edelleenkaan myönnetty valvomattomia tapaamisia, vaikka heidät on vihitty avioliittoon jo 15.9.2006. Kantelijan mielestä tapaamiset on evätty ilman riittäviä ja lainmukaisia perusteluja.

- - -

3 RATKAISU

3.1 Tapahtumatietoja ja annettu selvitys

Käytettävissä olevien asiakirjojen mukaan A:n valvomatonta tapaamista koskevat hakemukset ratkaistiin kielteisesti seuraavin perustein.

Päätös 10.11.2006: Avioliittoon vihitty vasta 9/06.

Päätös 8.12.2006: 10.11.2006 päätöksen perustelut.

Päätös 12.1.2007: Edellisen päätöksen perusteet.

Päätös 9.2.2007: Rikoksen laatu, turvaamistoimenpiteet päättyneet vasta äskettäin. Valvomaton tapaaminen ei ajankohtainen.

Apulaisjohtaja totesi kantelun johdosta antamassaan selvityksessä seuraavaa: "Näkemykseni mukaan A:n kohdalla on lupa-asioiden käsittelyssä perusteltua käyttää erityisen tarkkaa harkintaa. - - - A:n kurinpitolehdeistä löytyy myös heinäkuulta 2006 kaksi merkintää, jotka osaltaan vaikuttivat siihen, että en voinut arvioida lupaehtojen täyttymistä riittävän todennäköiseksi. Korostan kuitenkin, että kielteisiä päätöksiä tehdessäni olen käyttänyt kokonaisvaltaista harkintaa ja arvioinut käytettävissäni olleilla tiedoilla lupaehtojen noudattamisen päätöksentekohetkellä liian epävarmaksi. "

Apulaisjohtaja ilmoitti selvityksessään myös, että A:lla ja kantelijalla on ollut valvomattomia tapaamisia - - - vankilassa huhtikuusta 2007 alkaen.

3.2 Oikeusohjeet

Vankeuslain 13 luvun 3 §:n 1 momentissa säädetään valvomattoman tapaamisen myöntämisestä seuraavaa:

Vangin lähiomaisen, muun läheisen ja 12 luvun 4 §:ssä tarkoitetun asiamiehen sekä, jos siihen on syytä, myös muun henkilön tapaaminen voidaan sallia ilman valvontaa (valvottoman tapaaminen), jos se on perusteltua vangin yhteyksien säilymiseksi, oikeusasioiden hoitamiseksi tai muustavastaavasta syystä eikä tapaamisesta aiheudu haittaa vankilan järjestykselle tai toiminnalle.

3.3

Kannanotto

Vangilla ei ole lain mukaan ehdotonta oikeutta valvomattomaan tapaamiseen, vaan laki jättää päätöksentekijälle harkintavaltaa. Tämä harkintavalta ei kuitenkaan ole rajoittamaton. Kantelijan ja A:n avioliiton solmimisajalle ei mielestäni ole voinut antaa päätösharkinnassa sellaista merkitystä kuin apulaisjohtaja ilmeisesti on tehnyt. Kantelun johdosta annetussa selvityksessä on kuitenkin esitetty muitakin perusteita kielteisille päätöksille. Katson, ettei apulaisjohtaja päätökset tehdessään ole ylittänyt hänellä asiassa ollutta harkintavaltaa.

Apulaisjohtajan menettely antaa myös päätösten perustelujen kirjaamisen osalta aihetta arvosteluun, kun hän ei ole kirjannut näkyviin kaikkia ratkaisujen perusteena olleita seikkoja.

Perustelen ratkaisuni seuraavasti.

Avioliiton solmimisaika

Olen uuteen avioliittoon liittyvän "odotusajan" osalta todennut - - - päätöksessäni (19.4.2006, dnro 1361/4/04), ettei valvomattoman tapaamisen epäämisen perusteena voi olla pelkästään se, että avioliitto on äskettäin solmittu. Tämän ratkaisuni jälkeen on tullut voimaan vankeuslaki. Vankeuslain esitöiden (HE 263/2004, s. 180) mukaan vangille voitaisiin antaa lupa valvomattomaan tapaamiseen kuten nykyisinkin. Esitöissä todetaan edelleen, että pykälään (VL 13 luvun 3 §) ehdotetaan selvyiden vuoksi otettavaksi säännös valvomattoman tapaamisen perusteista. Laissa perusteista todetaan muun muassa, että vangille voidaan myöntää valvottoman tapaaminen, jos se on perusteltua vangin yhteyksien säilymiseksi tai muusta vastaavasta syystä.

Käytettävissäni olevan selvityksen perusteella jää epäselväksi, tarkoittaako apulaisjohtajan kolmessa ensimmäisessä kielteisessä päätöksessä käyttämä avioliiton kestoa koskeva perustelu sitä, että vankeuslaissa edellytettyä perustetta valvomattomalle tapaamiselle ei hänen mielestään ole ollut, koska avioliitto oli vasta solmittu. Jos näin on, olen tämän perusteen olemassaolosta eri meiltä.

Aviopuolisoiden kyseessä ollessa vankeuslain 13 luvun 3 §:ää ei voi tulkita siten, että valvomattoman tapaamisen myöntäminen edellyttäisi avioliiton olemassa olon lisäksi vielä erikseen avioliiton merkityksen arvioimista vangin yhteyksien säilymisen kannalta. Jo avioliiton solmiminen osoittaa, että puolisoitten välillä on vankeuslain tarkoittama yhteys. On myös selvää, että tapaaminen valvonnasta edistää tämän yhteyden säilymistä. Näin ollen avioliitto on lähtökohtaisesti aina lain tarkoittama peruste valvomattomalle tapaamiselle. Siten esimerkiksi se, että avioliitto on solmittu vankeusaikana tai muutoin äskettäin tai ettei avioliittoa edeltävää yhteisasumista ole ollut, ei osoita valvomattoman tapaamisen perusteiden puuttumista.

Aviopuolisoiden valvomattoman tapaamisen epääminen perusteen (vangin yhteyksien säilyminen)

puuttumisen vuoksi voinee kuitenkin erittäin poikkeuksellisesti tulla arvioitavaksi, jos kyettäisiin osoittamaan, että avioliitto on solmittu sille vieraassa tarkoituksessa, esimerkiksi palkkion takia, taikka uhkaamisen seurauksena.

Olen vankeuslain 13 luvun 3 §:ää tulkitessani ottanut huomioon perustuslain 10 §:ään ja Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaan sisältyvän perhe-elämän suojan. Myös vankeuslain 3 §:n 3 momentin mukaan vapaudenmenetyksestä aiheutuvia haittoja on pyrittävä ehkäisemään. Lain esitöiden (HE 263/2004, s. 135) mukaan tämä haittojen vähentämisperuste tarkoittaa esimerkiksi sitä, että vangin yhteydenpitoa omaisiin ja muihin läheisiin pyrittäisiin tukemaan siten, että nämä yhteydet säilyisivät vankeusaikana. Lisäksi viranomaisten on mielestäni käytännössä mahdotonta pystyä määrittelemään, mikä merkitys avioliitolla (yhteyksien säilyminen) aviopuolisolle on.

Edellä toteamani perusteella se, että kantelijan ja A:n avioliitto oli solmittu vasta vähän aikaa sitten, ei osoita valvomattoman tapaamisen perusteen puuttumista.

Selvyyden vuoksi totean lisäksi seuraavaa.

Myös aviopuolisoiden osalta valvomattoman tapaamisen epäämisen perusteena voi olla se, että tapaamisesta aiheutuu haittaa vankilan järjestykselle tai toiminnalle. Päätöksen perusteluista tulee tällöin käydä ilmi, että kyse on vankilan järjestykselle ja toiminnalle aiheutuvan haitan perusteella tehdystä ratkaisusta samoin kuin ne perusteet, joilla tapaamisen arvioidaan aiheuttavan tällaista haittaa. Päätösharkinta tulee tehdä tapauskohtaisesti. Tässä tapauksessa ei ymmärtäkseni kuitenkaan ole väitettykään, että peruste "Avioliittoon vihitty vasta 9/06" olisi liittynyt vankilan järjestykseen.

Perusteleminen

Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsiteltyä asianmukaisesti. Päätösten perusteleminen on osa asianmukaista käsittelyä. Perusteluvollisuus koskee kaikkea viranomaistoimintaa. Perustelujen on oltava siten selviä, yksilöityjä ja ymmärrettäviä, että hakija saa niistä tietää, mitkä kaikki seikat ovat johtaneet häntä koskevaan ratkaisuun. Perustelujen kirjaaminen on tärkeää myös päätöksen tekijän oman oikeusturvan ja virkatoiminnan valvonnan kannalta, koska perustelujen avulla voidaan arvioida, onko viranomainen käyttänyt harkintavaltaansa laillisissa rajoissa. Näin ollen päätösharkinnassa huomioon otetut seikat tulee myös kirjata.

Apulaisjohtaja kirjasi kolmeen ensimmäiseen ratkaisuunsa perusteeksi vain sen, että avioliittoon vihkimisestä oli kulunut vasta vähän aikaa. Se, miksi tällä seikalla on hänen mielestään voinut perustella kielteistä päätöstä, jää epäselväksi. Hänen selvityksestään näkyy kuitenkin, että päätöksiin ovat ilmeisen painavina perusteina vaikuttaneet ne vakavat rikokset, joihin A syylistyi - - - vuonna 2004. Apulaisjohtaja mainitsee päätöksiin vaikuttaneina myös kaksi kurinpitolehdellä heinäkuulta 2006 olevaa merkintää. Katson, että hänen olisi tullut merkitä päätöstensä perusteluiksi nämä seikat, joiden perusteella hän kanteluun antamassaan selvityksessä kertoo arvioineensa valvomattoman tapaamisen "lupaehtojen noudattamisen päätöksentekohetkellä liian epävarmaksi".

Siltä osin kuin apulaisjohtaja viittaa A:n kurinpitolehdellä olleisiin merkintöihin hän jättää kuitenkin selvittämättä, mistä nämä merkinnät ovat aiheutuneet. Vangin huono käytös voi olla peruste valvomattoman tapaamisen epäämiseksi. Vangin käytöksen osalta tulee mielestäni kuitenkin arvioida tapauskohtaisesti, onko kyse ollut sellaisesta käytöksestä, jolle tulee antaa merkitystä valvomattoman tapaamisen koskevassa päätöksenteossa. Näin ollen kurinpitolehdellä olevaa merkintää ei sellaisenaan, ilman harkintaa rikkomuksen merkityksestä, tule käyttää kielteisen päätöksen perusteena.

Myös apulaisjohtajan tekemä viimeinen, neljäs päätös on varsin niukasti perusteltu, minkä vuoksi siinä esitetyt perustelut ovat vaikeasti ymmärrettäviä. Tämän päätöksen perusteluilla apulaisjohtaja on ilmeisesti tarkoittanut viitata selvityksessäänkin mainitsemiinsa seikkoihin, joiden perusteella hän on katsonut tapaamisen valvomattomuudesta voivan aiheutua haittaa vankilan järjestykselle. Päätöksestä ei kuitenkaan käy lainkaan ilmi, millä tavalla tapaamisesta aiheutuisi tällaista haittaa. Kun tätä ei mainita, voi päätöksen perusteella jäädä epäselväksi, miksi "rikoksen laatu" ja vasta äskettäin päättyneet turvaamistoimenpiteet ovat olleet este valvomattoman tapaamisen myöntämiselle. Lisäksi perusteluissa ei yksilöidä, mihin rikokseen on tarkoitus viitata.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä esittämäni käsitykset päätökset tehneen apulaisjohtajan tietoon. Lähetän päätökseni myös - - - vankilan johtajalle sekä Rikosseuraamusvirastolle tiedoksi.